

25. Stier, J. (2010). International education: trends, ideologies and alternative pedagogical approaches. *Globalisation, Societies and Education*. No. 8 (3). 339-349 [in English].
26. Stier, J. (2010). The Internationalised University as Discourse: Institutional Self Presentations, Rhetoric and Benchmarking in a Global Market. *International Studies in Sociology of Education*. No. 20 (4). 335-353 [in English].
27. Urbanovič, J. (2013). Internationalisation as a Strategy to Improve the Quality of Higher Education in Small States: Stakeholder Perspectives in Lithuania. *Higher Education Policy Basingstoke*. No. 3. 373-396 [in English].
28. Wachter, B. (2014). English-Taught Programmes in European Higher Education. *The State in Play of 2014*. Retrieved from http://www.aca-secretariat.be/fileadmin/aca_docs/images/members/ACA-2015_English_Taught.pdf [in English].
29. Yerevan Communiqué. (2015). Retrieved from https://www.hrkd.de/fileadmin/redaktion/hrk/02-Dokumente/02-03-Studium/02-03-01-Studium-Studienreform/Bologna_Dokumente/Yerevan_Communique.pdf [in English].

Myhovich I. V. The impact of internationalisation on the quality of educational services provision and research conduct in the sphere of higher education

The ultimate relationship between internationalization policy in the sphere of higher education and quality phenomena is first of all based on the fact that internationalization acts as a catalyst for the improvement of higher education quality, i.e. quality improvement is the key aim of every HEI, national government, and internationalisation activity and programme implemented and funded by international policy makers in the sphere of higher education. Thus, an assumption of the current article is that internationalisation inspires changes at learner, teacher, scientific researcher, higher education system and society levels, where change means quality. As such the article discusses the envisaged outcomes of internationalisation policy of higher education in the context of the European Higher Education Area, and the effect of internationalisation policy on quality in higher education. In Ukraine, internationalisation of higher education is partially supported by public finance, in the hope that internationalisation will provide added value to the quality of higher education. However, there are no tools for collecting evidence of whether that investment is properly used. The research question of the study is how the internationalisation policy impacts quality in higher education and its influence on wider society may be measured in a particular national context. The article presents exploratory research findings based on an extensive literature review and views of policymakers, higher education administrators and academics evaluated as a set of indicators and criteria to be used in assessing the impact of internationalisation policy on quality in higher education and its influence on wider society.

Key words: higher education, internationalization policy, quality of higher education, criterium, indicator, mobility programme, Ukraine.

УДК 378.011.3-051:373.3]:615.85

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.03>

Мірошніченко Т. В., Сокура О. І.

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ЕСТОТЕРАПЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Розкрито теоретико-методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів до естетотерапевтичної діяльності з метою реалізації основних завдань початкової освіти відповідно до Концепції Нової української школи. Актуалізується проблема формування готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності, використання технологій життєтворчості з метою розвитку у молодших школярів загальнолюдських і морально-етичних цінностей, творчого потенціалу, емоційного інтелекту, навчального інтересу до пізнання, бажання вчитися впродовж життя.

Визначено естетотерапевтичну діяльність учителя початкової школи як специфічний вид діяльності, що ґрунтується на активізації позитивних емоцій учасників педагогічного процесу, формуванні й підтримці естетичного інтересу в учнів до навчально-пізнавальної діяльності, створенні оптимальних умов для розкриття творчого потенціалу молодших школярів за допомогою різноманітних естетотерапевтичних технологій життєтворчості (казкотерапії, музикотерапії, лялькотерапії, арт-терапії, пісочної терапії, фототерапії, природотерапії, терапії спілкуванням, сміхотерапії, психодрами тощо). Мета естетотерапевтичної діяльності педагога полягає у відновленні природної гармонії дитини з навколишнім світом, створенні емоційно сприятливих умов організації навчально-пізнавальної діяльності молодшого школяра, індивідуально-творчого розвитку учня засобами естетотерапевтичного впливу.

Розкрито роль естетотерапевтичної роботи вчителя початкової школи у забезпеченні суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу для творчої самореалізації особистості на засадах гуманістичного особистісно-орієнтованого підходу. Представлено методичні аспекти організації та проведення практичних занять із курсу "Сучасні технології естетотерапії" на прикладі окремих тем; виявлено та обґрунтовано доцільність використання педагогічного потенціалу естетотерапевтичних технологій (казкотерапії, техніки "Літера мого імені", музикотерапії, сміхотерапії ("Веселунчики", "Подаруй посмішку", "Передай усмішку по колу", "Посмішка настрою")) у змісті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: естетотерапія, естетотерапевтична діяльність учителя початкової школи, комфортне освітнє середовище, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, казкотерапія, сміхотерапія, музикотерапія.

Одним із пріоритетних напрямів модернізації сучасної вищої освіти є вдосконалення якості професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах реалізації основних завдань Концепції Нової української школи. У закладах вищої освіти домінантою освітнього процесу стає формування готовності майбутнього

фахівця до інноваційної діяльності, створення психологічно комфортного середовища у початковій школі, використання технологій життєтворчості з метою формування у молодших школярів загальнолюдських і морально-етичних цінностей, розвитку креативності, емоційного інтелекту, прагнення вчитися впродовж життя.

Серед численних сучасних особистісно-орієнтованих технологій розвитку гармонійної особистості в умовах освітнього закладу чільне місце займає *естетотерапія* – галузь психолого-педагогічних знань про методи й засоби забезпечення особливої емоційної атмосфери шляхом активізації почуттєвої сфери особистості учня та розвитку його творчого потенціалу в процесі навчально-пізнавальної діяльності. Отже, проблема підготовки майбутніх педагогів початкової школи до впровадження естетотерапевтичного компоненту набуває особливої актуальності в умовах численних деструктивних впливів на особистість молодшого школяра, інформатизації освітнього середовища, збільшення проявів соціально деструктивної поведінки учнів (агресія, грубість, неправдивість, низький рівень самоконтролю, неадекватна самооцінка тощо).

Актуальність впровадження естетотерапевтичного компоненту в професійну діяльність педагога пов'язана, насамперед, із посиленням й утвердженням нової ролі вчителя Нової української школи – не тільки як носія інформації та передачі знань, а як “коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини” [3]. Цікавими, на нашу думку, є сформульовані К. Роджерсом умови ефективності суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що зводяться до кількох педагогічних вимог. Вони полягають у тому, щоб бути “щирим, правдивим і гідним довіри; мати щасливу вдачу та зазнавати теплих почуттів, симпатії до вихованця, навіть якщо в окремі моменти він завдає прикрощів, викликає почуття невдоволення” [5, с. 230].

Проблема реалізації естетотерапевтичного підходу до професійної підготовки майбутніх педагогів висвітлена у науковому доробку О. Федій [6]. Науковець уперше обґрунтувала науково-методологічні та організаційно-процесуальні засади естетотерапії як гуманної галузі наукових знань, що виникла в інтегративному просторі педагогіки, естетики та психотерапії, визначила концептуальні основи підготовки педагогів до використання засобів естетотерапевтичного впливу в професійній діяльності.

Різноманітні аспекти впровадження естетотерапії у зміст професійної підготовки вчителя розкрито у працях О. Вознесенської, У. Дутчак, А. Заїчко, О. Кондрицької, Ю. Кулімової, І. Малишевської, Т. Роман, О. Сороки та ін.

Особливий інтерес у контексті досліджуваної проблеми становить наукове дослідження Л. Лебедевої. Учена обґрунтувала зв'язок педагогічної арт-терапії та гуманістичної педагогіки, що базується на реалізації спільної мети – допомога і підтримка учнів у саморозвитку і самоактуалізації.

Мета статті – розкрити змістово-процесуальний аспект професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації естетотерапевтичної діяльності в умовах Нової української школи.

Слід зазначити, що учасниками освітнього процесу є вчитель і учень, які є “рівнозначними суб'єктами за змістовною сутністю – Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття спокою, рівноваги, благополуччя, щастя” [2, с. 74]. У цьому твердженні простежується ідея створення естетотерапевтичного фундаменту для формування і розвитку гармонійної особистості в умовах навчально-виховного процесу освітнього закладу. Адже, як зазначає І. Зязюн, одне з основних завдань педагога полягає у тому, щоб “навчити ненав'язливо, нетенденційно, мимовільно. Навчити своєю Поведінкою, своїм Статусом, своїми Знаннями, своєю Людяністю, своєю Свободою, своєю Любов'ю, своїм Щастям, своїм Талантом” [2, с. 74]. На основі встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин у естетотерапевтичному процесі відбувається розвиток творчого потенціалу вихованців, повне прийняття індивідуально-психологічних особливостей учасників означеного процесу на засадах взаємоповаги, взаємодовіри та партнерства, що є запорукою оптимізації навчально-виховного процесу, його високої результативності.

Естетотерапевтичну діяльність учителя розглядаємо як важливий компонент забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу для досягнення головної мети Нової української школи – різнобічного розвитку особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві [4].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури з питань гуманізації та естетизації освітнього процесу, педагогічного досвіду професійної підготовки майбутніх педагогів нами визначено *естетотерапевтичну діяльність учителя початкової школи* (далі – ЕДУПШ) як специфічний вид діяльності, що передбачає активізацію емоційно-чуттєвої сфери учасників педагогічного процесу, формування й підтримку естетичного інтересу в учнів до навчально-пізнавальної діяльності, розвиток творчого потенціалу молодших школярів за допомогою різноманітних естетотерапевтичних технологій життєтворчості (казкотерапії, музикотерапії, фототерапії, природотерапії, терапії спілкуванням, сміхотерапії, психодрами тощо). Основною метою ЕДУПШ є відновлення природної гармонії дитини з навколишнім світом, створення оптимальних умов організації навчальної діяльності молодшого школяра, гармонійний, індивідуально-творчий розвиток учня засобами естетотерапевтичного впливу.

Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до естетотерапевтичної діяльності у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка реалізується через викладання навчальної дисципліни “Сучасні технології естетотерапії” для здобувачів освітнього рівня “магістр”. Метою

опанування даного курсу є формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання естетотерапевтичних технологій у професійній діяльності. Основні завдання вивчення курсу “Сучасні технології естетотерапії”: розкрити теоретико-методологічні основи естетотерапії як сучасної інноваційної галузі знань; ознайомити студентів зі структурно-логічними підходами до вивчення актуальних проблем естетизації педагогічного процесу вітчизняних та зарубіжних учених; озброїти студентів системою теоретичних знань організації та проведення естетотерапевтичної роботи з учнями, які потребують психолого-педагогічної допомоги; формувати у майбутніх педагогів практичні навички добору існуючих та розроблення нових естетотерапевтичних технік та впровадження їх в освітній процес школи I ступеня; сформувати у студентів позитивну мотивацію до використання естетотерапевтичних засобів у професійній діяльності.

Розглянемо методiku проведення практичних занять із курсу “Сучасні технології естетотерапії” на прикладі окремих тем.

У темі “Роль учителя-естетотерапевта у формуванні гармонійно розвиненої особистості молодшого школяра” розглянуто значення педагога у профілактиці та подоланні емоційно-естетичного дисбалансу сучасного школяра, визначено зовнішні чинники деструктивного впливу на особистість дитини та шляхи їх попередження, нівелювання в освітньому просторі Нової української школи, окреслено вимоги до професійних і особистісних характеристик учителя-фасилітатора, що зумовлюють ефективність естетотерапевтичної діяльності. Обговорення даних аспектів відбувалося в дискусійній формі, що дає змогу студентам висловити свою точку зору, дібрати аргументи на захист своєї позиції, бути активним учасником освітнього процесу. Також студентам було запропоновано написати творчу роботу на тему: “Учитель-естетотерапевт: який він?”, скласти професіограму вчителя-естетотерапевта початкової школи. Після виконання творчих завдань студенти презентують свої доробки у вигляді інфографіки, структурно-логічних схем тощо.

Опрацювання майбутніми учителями змісту теми “Сучасні технології казкотерапії” спрямовано на збагачення внутрішнього духовного світу особистості (як учня, так і студента), розвиток особистісно-ціннісних орієнтацій, емоційного інтелекту, формування життєтворчих компетентностей тощо. Пропонуємо такі казкотерапевтичні техніки:

- колективне складання та подальший аналіз казки на орієнтовні теми: “Школа майбутнього”, “Чарівний світ планети Щастя”, “Казкова подорож країною Духовність”;
- придумування кінцівки притчі або казки (“Притча про двох вовків”, “Добро і зло”, “Про любов, дружбу і милосердя”, “Про щастя і добро”, “Нескінченний хліб”, “Небездоганний горщик”, “Жебрак і правда”);
- музикомалювання казки (під музичний супровід зробити малюнок та скласти казку);
- проєктивні малюнки “Чарівна країна почуттів”, “У кого (у що) зачаклувала мене Фея”, “Моя родина в образах казкових героїв”;
- переказ казки від імені улюбленого та нелюбимого героїв;
- казкова психодрама тощо.

Особливий інтерес і зацікавленість у студентів викликало виконання казкотерапевтичної техніки “Літера мого імені”, суть якої полягає у тому, що їм пропонується зробити інсталяцію літери (з якої починається ім'я) з підручних матеріалів. Це можуть бути як природні (камінці, каштани, листочки, гілочки), так і штучні (гудзики, монети, прикраси, аксесуари) матеріали. Важливо те, що майбутнім учителям надається свобода вибору форми, змісту, розміру, кольору, засобів створення літери, адже саме за такої умови забезпечується можливість індивідуально-творчого самовираження студента в естетотерапевтичному освітньому середовищі. Після чого відбувається презентація Літери (у казковій або довільній формі) за орієнтовним планом:

- Яка ця Літера?
- Який у неї характер?
- Який у неї настрій?
- Чим полюбляє займатися Літера?
- Чи є у неї друзі?
- Що для неї є головним у професійній діяльності?
- Про що вона мріє?
- Чи щаслива ця Літера?

Презентуючи власні Літери, студенти розповідають про свої бажання, інтереси, захоплення, мікросередовище та відносини в ньому, відбувається вербалізація власних почуттів та емоційних переживань, саморозуміння внутрішнього світу, особистісне зростання. Одним із ключових завдань даної естетотерапевтичної техніки є розвиток у майбутнього педагога здатності до рефлексії – уміння особистості на основі вільного вибору та відповідальності за нього здійснювати самодіагностику з метою самопізнання, саморозвитку та творчого перетворення власної діяльності.

У ході опрацювання теми “Педагогічна музикотерапія у початковій школі” студенти знайомляться з основними напрямками лікувального впливу музики на особистість молодшого школяра, аналізують естетотерапевтичний потенціал музичного мистецтва на уроках та позаурочний час. Особливу увагу приділяли формуванню у студентів практичних умінь і навичок проведення інтегрованих технік музикотерапії у початковій школі, зокрема музично-рухових ігор, музично-ритмічних хвилинок, музикомалювання. Окремим питанням розглядається естетотерапевтичний потенціал педагогічної музикотерапевтичної технології “ПіснеЗнайка”.

Під час опрацювання теми “Основні прийоми сміхотерапії у початковій школі” здобувачі освіти переконуються, що сміх є потужним і, головне, доступним для кожної людини, засобом зниження нервово-психічного навантаження, стабілізації емоційного стану, профілактики дисбалансу чуттєвої сфери особистості молодшого школяра. Цікавою для обговорення зі студентами виявилася думка видатного педагога-гуманіста Ш. Амонашвілі: “Частіше запрошувати на уроки Момуса – бога сміху та жартів, щоб прогнати з уроків Морфея – бога сну” [1, с. 31]. З’ясовано, що виданий учений рекомендує включення в підручники початкових класів життєрадісних оповідань, гуморесок, жартівливих віршів, веселих малюнків, ілюстрацій. Це сприяє розвитку прагнення школярів до пізнання, активізації мисленнєвої діяльності, спілкування, самоствердження на уроці. На практичному занятті студенти опрацюють сміхотерапевтичні вправи, спрямовані на створення емоційно позитивної атмосфери в освітньому середовищі:

1. “Веселунчики”: посміхатися один одному протягом однієї хвилини під веселу музику.
2. “Подаруй посмішку”: передати “посмішку” один одному, говорячи компліменти: “Я дарую цю квітку ... за те, що він ...”.
3. “Передай усмішку по колу”: учасники, стоячи у колі, беруться за руки, кожен по черзі повертається до свого сусіда зліва й посміхається йому; потім бере посмішку в долоні й обережно передає іншому.
4. “Посмішка настрою”: показати посмішку людини, яка відчуває задоволення, злість, образу, радість, здивування, сум тощо.

Після виконання вправ студенти дійшли висновку, що вони є ефективним засобом зняття нервового напруження, актуалізації позитивних емоцій, що є важливою умовою успішного навчання молодших школярів, забезпечення сприятливої психологічної атмосфери в освітньому середовищі, а також наголосили на доцільності проведення сміхотерапії з метою самотерапії вчителя (профілактики і подолання стресів, емоційного вигорання, знищення нервової напруги, підвищення ресурсних можливостей організму тощо).

Висновки. Отже, опанування майбутніми вчителями початкових класів науково-методологічних засад естетотерапевтичної діяльності сприяє розвитку їхньої професійної майстерності, зокрема: набуттю навичок конструктивної суб’єкт-суб’єктної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу; усвідомленню значущості духовно-емоційної сутності своїх вихованців, розумінню їхнього внутрішнього світу; розвитку вміння організувати навчання молодших школярів емоційно, творчо, цікаво, нестандартно; прагненню до самовдосконалення та творчої самореалізації в професійній діяльності на засадах людиноцентризму.

Використана література:

1. Амонашвілі Ш. О. Педагогічна симфонія. Київ : Плеяди, 2005. 200 с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
3. Нова українська школа. URL : <http://nus.org.ua> (дата звернення: 12.11.2019).
4. Нова українська школа : poradnyk dlia vchytelia / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Плеяди, 2017. 206 с.
5. Роджерс К., Фрейнберг Дж. Свобода учитися / пер. с англ. А. Б. Орлова, С. С. Степанова, Е. Ю. Патяевой ; науч. ред. А. Б. Орлов. Москва : Смысл, 2002. 527 с.
6. Федій О. А., Мірошніченко Т. В., Кулімова Ю. Г. Професійна підготовка педагогів початкової школи до використання естетотерапії: теорія та практика. Полтава : АСМІ, 2018. 268 с.

References:

1. Amonashvili, Sh. O. (2005). *Pedahohichna symfoniia [Pedagogical Symphony]*. Kyiv: Pleiada [in Ukrainian].
2. Ziazun I. A. (2000). *Pedahohika dobra: idealy i realii [Good pedagogy: ideals and realities]*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
3. Nova ukrainska shkola [New Ukrainian School]. (n.d.). nus.org.ua. Retrieved from <http://nus.org.ua> [in Ukrainian].
4. Bibik, N. M. (Eds.). (2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian School: teacher advisor]*. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «Pleiady» [in Ukrainian].
5. Rodzhers, K., & Freynberg, Dzh. (2002). *Svoboda uchitsya [Freedom to learn]*. (A. Orlov, Trans). Moscow: Smyisl [in Russian].
6. Fedii, O. A., Miroshnichenko T. V., Kulimova Yu. H. (2018). *Profesiina pidhotovka pedahohiv pochatkovoi shkoly do vykorystannia estetoterapii: teoriia ta praktyka [Teacher training for the Using Aesthetic-Therapeutic Methods: Theory and Practice]*. Poltava : ASMI [in Ukrainian].

Miroshnichenko T. V., Sakura O. I. Vocational training of perspective primary school teachers for aesthetic-therapeutic activity in the New Ukrainian School

The article presents theoretical and methodological foundations of vocational training of prospective teachers for aesthetic-therapeutic activities in order to realize the basic tasks of primary education of the New Ukrainian School. In the article, the problem of forming the prospective specialist's readiness for innovate activity, the use of life-creation technologies with the purpose of development of universal and moral-ethical values, creative potential, emotional intelligence, educational interest in learning, the desire for lifelong learning in primary school pupils is specified.

The author defines aesthetic-therapeutic activity of primary school teacher as a specific type of activity, based on the activation of positive emotions of participants of pedagogical process, the formation and maintenance aesthetic interest of pupils in learning and cognitive activity, the creation of optimal conditions for the development of creative potential of primary school pupils by means of various aesthetic-therapeutic life-creation technologies (fairy-tale therapy, music therapy, puppet therapy, art therapy, sand therapy, photo therapy, nature therapy, communication therapy, laughter therapy, psychodrama therapy, etc.). The purpose of aesthetic-therapeutic activity of a teacher is to restore the natural harmony of a child with the outside world, to create emotionally favorable conditions for the organization of learning and cognitive activity of primary school pupils, the individual and creative development of pupils by means of aesthetic-therapeutic influence.